

A NORVÉG NYELVSTRATÉGIA

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: BÓDI ZOLTÁN

Alapadatok

Érintett nyelvek: norvég (bokmål és nynorsk), számi (az őshonos kisebbség nyelve), a többi nemzeti kisebbségi nyelv (kven, cigány nyelv) és a norvég jelnyelv

Érintett országok: Norvégia

A nyelvek státusa az érintett országban: Norvégia hivatalos nyelve a norvég, a bokmål és a nynorsk egyenrangúak a hivatalos kommunikációban. A számi őshonos kisebbségnek van elismerve Norvégiában, a nyelvtörvény szerint a számi nyelv egyenértékű a norvéggal. A kven és a cigány nyelv nemzeti kisebbségi nyelvek. A svéd és a dán nyelvet szabadon használhatják az ügyfelek a norvég hivatalos szervekkel történő kommunikációban, ám a norvég hivatalok norvégul válaszolnak¹

A beszélőközösség mérete: Norvégia lakossága 2023 második negyedévének végén 5 514 042 fő, ebből egyes adatok szerint körülbelül 60 000 fő², más adatok szerint körülbelül 20 000 fő³ számi. 2022-ben a bevándorlók nettó lélekszáma 57 939 fő⁴

1 *Act relating to Language.* <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-05-21-42> (letöltés időpontja: 2024. 09. 27.).

2 *The World Factbook.* <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/norway/summaries/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.), *Norwegian People & Ethnicity: Overview & Demographics.* <https://study.com/learn/lesson/norwegian-ethnic-groups-facts.html> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.), World Population Review. Norway Population 2023 (Live). <https://worldpopulationreview.com/countries/norway-population> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

3 *Norway. 1. Political, social and economic background and trends.* Eurydice. European Commission. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/norway/population-demographic-situation-languages-and-religions> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

4 *Population.* Statistics Norway. <https://www.ssb.no/en/befolkning/folketall/statistikk/befolkning> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

A stratégiai dokumentum típusa: nyelvtörvényre⁵ alapuló nyelvpolitikai dokumentum (kormányzati fehérvény)⁶

A stratégia természet: nyelvvédelem, a bokmál és a nynorsk egyenrangúságának biztosítása, a nyelvi változatosság és a tolerancia erősítése, az őshonos számi kisebbség és a nemzeti kisebbségek anyanyelvhasználatának (kven, cigány nyelv) elősegítése, valamint a norvég jelnyelv használatának támogatása

A stratégia kiterjedése: időnként frissített, időbeli kiterjedés nélküli

A stratégia időtartama: nincs meghatározva

Intézkedési területek:

- Nyelv – kultúra, identitás és infrastruktúra
- A nyelvi helyzet
- A nyelvekkel kapcsolatos ágazatspecifikus felelősség
- A kultúr- és médiapolitika nyelvi dimenziója
- Nyelv és technológia
- Nyelv az óvodában, valamint az alap- és középfokú oktatásban
- Nyelv a kutatásban és a felsőoktatásban
- Nyelvtudomány
- A norvég jelnyelv
- A nyelvtörvény ismertetése

Felelős intézet, kidolgozó: Norvég Nyelvi Tanács (a Kulturális Minisztérium háttérintézménye)

„Nyelvstratégiai mátrix”: A norvég nyelv használatának visszaszorulását leginkább az angol nyelv dominanciája okozza. A tudományos írásbeliség szinte teljes egészében angol nyelvű (a műszaki és természettudományok területén gyakorlatilag teljes mértékben, a társadalom- és bölcsészettudományok területén az utóbbi években jelentősen elterjedt), a felsőoktatás nyelve is jelentős mértékben angol nyelvű. Ezzel versenyhátrányba kerül a norvég tudományos

5 Act relating to Language, 2022. 01. 01. (Norvég nyelvtörvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-05-21-42> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

6 Prop. 108 L (2019–2020) Lov om språk (språkløva) (108. L [2019–2020]) (Előterjesztés a norvég nyelvtörvényhez) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

terminológia. Továbbá lényeges, hogy a norvég írásbeli nyelvnek két változata van aktív használatban: a bokmål és a nynorsk, és mindkét változatnak van írott standardja. A norvég bokmål válik egyre dominánsabbá és a nynorsk pedig egyre inkább háttérbe szorul, ebbe a folyamatba kíván beavatkozni a norvég nyelvpolitika.

Az őshonos kisebbségi nyelv (a számi) és a nemzeti kisebbségek nyelvének norvégra való lecserélését reális veszélynek értékeli a norvég nyelvpolitika, ezért ebbe a folyamatba is be kíván avatkozni

I. A nyelv története, jelenkori állapota

A norvég az indoeurópai nyelvcsalád északi-germán ágába tartozik. A norvég közeli nyelvrokona a svéd, a dán, az izlandi és a feröeri.

A norvégnak két írásbeli változata van: a bokmål és a nynorsk. A bokmált használja a norvég lakosság túlnyomó többsége, ez a presztízsesebb, és ez a nyelvváltozat közelebb áll a dánhoz, mint a nynorsk. A dán befolyás miatt a 15. századra már a dán vált hivatalos nyelvvé Norvégiában. Ebben az időszakban, majd a reformáció korában is dán–norvég diglosszia alakult ki, amelyben a dán vált presztízssé, a norvég pedig az informális nyelvvé. Ezzel párhuzamosan a dán és a norvég különböző írott és beszélt változatai között többszörös diglosszia alakult ki.⁷ A nynorskot (’új norvég’) a dántól való nemzeti függetlenedési szándéktól vezérelve a 19. században alkották meg, szándékuk szerint ez lett volna a „tisztá norvég” nyelv, amelyet a vidéken, jellemzően mezőgazdasággal, állattartással foglalkozó lakosság kisebb része használ. A bokmål is a nemzeti romantika és az ezzel együtt ébredő norvég nemzeti identitás eredménye.⁸ A bokmål a városi lakosság nyelvváltozata, közelebb áll a dánhoz,⁹ és a helyesírása is a dán írott nyelvre vezethető vissza.¹⁰ A dán uralommal együttjáró többszintű

7 Szilvási 2012.

8 Szilvási 2012.

9 Szilvási 2012.

10 *Norway. 1. Political, social and economic background and trends.* Eurydice. European Commission. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/norway/population-demographic-situation-languages-and-religions> (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).

diglosszia, a sokváltozatúság nyelvi öröksége miatt a beszélt nyelvben nincs standardizált változat, különböző változatokat használnak.¹¹ Az UNESCO osztályozásában a norvég nyelv nem veszélyeztetett nyelv.¹² Az iskolában a tanulók eldönthetik, hogy bokmål vagy nynorsk változaton tanulnak, ám a döntést praktikus okok befolyásolhatják (pl. túl kevesen választják a nynorskot), viszont ennek ellenére minden tanulónak el kell sajátítania a bokmål és a nynorsk írásbeliséget is.

Az őshonos számi (lapp) kisebbség a norvégtól teljesen különböző nyelvet beszél, és ez a népesség az ország távoli északi tájain él. A számi gyermekek az alapiskolában és a középiskolában számi nyelven tanulhatnak, és a számi nyelv használatának lehetőségét az óvodákról és az oktatásról szóló törvények is biztosítják. Ezzel együtt megjegyzendő, hogy a számi nyelv használata, használatának elfogadása, ösztönzése területileg korlátozott. Az UNESCO besorolása szerint viszont az északi számi az egyértelműen veszélyeztetett nyelvek közé tartozik, a lulei számi és a déli számi súlyosan veszélyeztetett nyelvek, míg a keleti számi, a pitei számi és az umei számi már kihalt Norvégiában.¹³

II. Jogi, közigazgatási alapok, előzmények

A norvég nyelvtörvény 2022. január 1 óta hatályos.¹⁴ Külön törvény rendelkezik az őshonos számi kisebbségről, ez biztosítja az anyanyelvükhöz való jogukat az oktatásban, a közéletben, a nemzeti, kulturális identitásuk megőrzéséhez való jogukat.¹⁵

11 Teigland 2022.

12 *World Atlas of Languages*. UNESCO. <https://en.wal.unesco.org/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).

13 *World Atlas of Languages*. UNESCO. <https://en.wal.unesco.org/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).

14 Act relating to Language, 2022. 01. 01. (Norvég nyelvtörvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-05-21-42> – letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

15 Sami Act. (A számikról szóló törvény) <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-sami-act/-id449701/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

Tartalmaz további nyelvi vonatkozású rendelkezéseket az óvodai törvény¹⁶ és az oktatásról szóló törvény¹⁷ is. Ezek a jogszabályok biztosítják többek között a bokmål és a nynorsk iskolai oktatásának kereteit, a számi nyelv iskolai használatát, továbbá a nemzeti kisebbségek nyelvének iskolai használatát.

Norvégia ratifikálta a *Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartáját*,¹⁸ és ennek megfelelően Norvégia felelősséggel tartozik az őshonos kisebbségi számi és a többi nemzeti kisebbségi nyelv iránt.

III. A stratégia célja

A 2020. évi nyelvpolitikai dokumentum a norvég nyelvtörvény előterjesztési háttéranyaga. A dokumentum fő céljai az alábbiak:

- A norvég nyelv hivatalos státusának definiálása. A norvég nyelv használati környezetének bemutatása.
- A bokmål és a nynorsk egyenrangúságának törvényi kijelentése.
- A nyelvi változatosság fenntartásának törvényi megerősítése, és a tolerancia biztosítása.
- A nyelvi kisebbségek védelme, a kisebbségek nyelvhasználati jogának biztosítása.¹⁹

A norvég nyelvpolitika fő célja annak biztosítása, hogy a norvég nyelv legyen az államnyelv, a társadalmi kommunikáció alapvető nyelve, továbbá az, hogy a norvég nyelvet használják a közigazgatás minden szektorában. A norvég

16 Lov om barnehager (barnehageloven) LOV-2005-06-17-64 (Óvodai törvény) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

17 Act relating to Primary and Secondary Education and Training (The Education Act) LOV-1998-07-17-61 (Az alapiskolai és középiskolai oktatásról és nevelésről szóló törvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1998-07-17-61> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

18 *A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája*. Council of Europe. (https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Brochure/Brochure_hu.pdf) (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).

19 Prop. 108 L (2019–2020) Lov om språk (språkløva) (108. L [2019–2020]) (Előterjesztés a norvég nyelvtörvényhez) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

nyelvstratégia kijelöli azt a célt is, hogy a kormány járuljon hozzá a számi nyelv, a nemzeti kisebbségi nyelvek és a norvég jelnyelv védelméhez és népszerűsítéséhez.

Alapvető nyelvstratégiai cél még az is, hogy a norvég társadalomban mindinkább elterjedő angol nyelv használatával szemben megerősítsék a norvég nyelv státusát.

A nyelvstratégia a kormányzati ágazatok tevékenységi körébe és célrendszerébe beépíti a nyelvi szempontokat. Ezzel kívánják elérni azt a célt, hogy a norvég nyelv továbbra is teljes értékű, az élet minden területén használható nyelv maradjon. Ennek érdekében infokommunikációs technológiai fejlesztési célokat is meghatároznak.

Emellett a nyelvstratégiában megállapítják a kormányzat felelősségét a norvég mellett a számi, a nemzeti kisebbségi nyelvek (kven, cigány nyelv) státusának meghatározásáért és fenntartásáért.

A főbb nyelvstratégiai célok közé tartozik még az is, hogy előírják a közérthető, világos jogi-közigazgatási nyelvhasználatot.

IV. Szerkezeti felépítés

A norvég nyelvstratégiai dokumentum egy úgynevezett kormányzati fehérvkönyv, amely a nyelvtörvényt előkészítő szakértői anyag.²⁰ A fehérvkönyv két nagy szerkezeti egységre oszlik: az első felében a nyelvstratégiai célokat és részterületeket, a hozzá kapcsolódó szakmai és intézkedési háttérrel részletezik, a második részben pedig a nyelvtörvény ismertetése található.

A norvég nyelvstratégia szakértői jelentésének első részében a nyelvstratégiai célok és részterületek az alábbi fő szerkezeti egységekre oszlanak:

- Bevezető fejezetek: a javaslat fő tartalmi egységeinek ismertetése, a nyelv, a kultúra, az identitás és az infrastruktúra fogalomkörének elemző bemutatása, a nyelvpolitikai célkitűzések, külön alfejezetek a számi

20 Prop. 108 L (2019–2020) Lov om språk (språklöva) (108. L [2019–2020] előterjesztés a Nyelvtörvényről) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

nyelvről, a nemzetiségi kisebbségek nyelvéről, valamint a további, Norvégiában fellelhető kisebbségi nyelvekről.

- A norvég nyelvi helyzet bemutatása; külön részben foglalkoznak a bokmål és a nynorsk változattal, itt elemzik a norvég és az angol nyelv viszonyát, a norvég nyelv használati színtereinek fogymkozását, a kisebbségi nyelvhasználati színtereket, valamint az EU-s nyelvi viszonyokat.
- A Norvég Nyelvi Tanács bemutatása.
- A kultúr- és médiapolitika nyelvstratégiai összefüggései.
- A művészeti kommunikáció nyelvpolitikai vonatkozásai.
- A nyelvtechnológia nyelvpolitikai vonatkozásai.
- Az óvodai, az alapfokú és a közép fokú oktatás nyelvpolitika vonatkozásai.
- A tudomány és a felsőoktatás nyelvpolitikai vonatkozásai.
- A nyelvtudomány és a nyelvpolitika kapcsolata.
- A norvég jelnyelv nyelvpolitikai vonatkozásai.

A nyelvtörvényt ismertető rész szerkezete:

- A nyelvi vonatkozású jogszabályok környezete.
- A nyelvtörvény célja, fogalmai és hatálya.
- A norvég nyelv.
- A számi nyelv.
- A nemzeti kisebbségi nyelvek.
- A norvég jelnyelv.
- A skandináv nyelvek.
- A tiszta, közérthető fogalmazás és a helyesírás.
- A norvég bokmål és nynorsk hivatalos helyesírási szabályai.
- A Norvég Nyelvi Tanács.
- Végrehajtás, átmeneti szabályok, gazdasági és közigazgatási összefüggések, megjegyzések.

V. Intézkedési területek

1. A nyelvhasználati szinterek megőrzése, a bokmål és a nynorsk

Központi cél, hogy a norvég nyelvet valamennyi nyelvhasználati szintén használni lehessen mind szóban, mind írásban. Ennek legfőbb akadálya az angol térnyerése, ami elsősorban az infokommunikáció, valamint a tudományos publikációk és a felsőoktatás területén mutatkozik meg. Ennek a helyzetnek az lehet a következménye, hogy a norvég társadalom diglossziás lesz: az angol válik a szakmai nyilvánosság nyelvéné, a norvég pedig inkább az informális helyzetekben marad használatban.

A norvég írásbeliségben a nynorsk kevésbé használatos, szemben a bokmállal, amelyet széles körben alkalmaznak. A nynorskot használó területek peremén, ahol a nynorsk intenzíven érintkezik a többségi, általánosan elterjedt bokmállal, az iskolában nynorskot választó gyerekek többsége áttér a bokmálra.

Intézkedések:

- A bokmål és a nynorsk egyenrangú a társadalom minden területén, és a közigazgatási szerveknél mindkét írásbeli változat azonos megítélés alá esik.
- Minden norvég diák mindkét írott változatot (a bokmált és a nynorskot) megtanulja az iskolában.
- Mindkét írott változatnak jelen kell lennie a hivatali nyelvben és az oktatásban.
- A norvég önkormányzatok és önkormányzati szervek szabadon dönthetik el, hogy a bokmål vagy a nynorsk írásbeliséget használják-e a hivatali kommunikációjukban, viszont nyelvileg semlegesnek kell maradniuk. Az önkormányzatoknak a nyelvi döntéseikről tájékoztatniuk kell a Norvég Nyelvi Tanácsot.
- A regionális állami szerveknek az írásbeliségükben az önkormányzat döntése szerinti többségi nyelvet (a bokmált vagy a nynorskot) kell

használniuk. Ha nincs többségi nyelv az adott területen, akkor a regionális állami szervezeteknek nyelvileg semlegesnek kell maradniuk.

- A központi állami szervek által kibocsájtott nyilvános dokumentumoknak legalább 25 százalékban kell bokmål vagy nynorsk írásbeliség szerint megjelenniük. Ha viszont a régió önkormányzatainak a nyelvi döntése értelmében a bokmål vagy nynorsk aránya a régióban nem éri el a 25 százalékot, akkor a kisebbségi írásbeli nyelven megírt nyilvános dokumentumoknak el kell érniük legalább a 10 százalékos arányt.²¹
- Az állami szervek nevét, a hivatalos nyomtatványokat, űrlapokat, önkiszolgáló ügyintézési felületeket elérhetővé kell tenni mind bokmål, mind nynorsk írásbeliséggel is.
- Az állami szervek iskoláknak szánt írásbeli dokumentumait bokmål és nynorsk írásbeliséggel egyaránt ki kell bocsájtani.
- A polgárok bokmål vagy nynorsk írásbeliséggel egyaránt fordulhatnak az állami szervekhez.
- Az állami és az önkormányzati szervezeteknek azt az írásbeli nyelvet kell használniuk a magánszemélyekkel való kommunikáció során, amellyel a magánszemély a hatóságokhoz fordult vagy amelynek a használatát a magánszemély kéri.
- Az állami és önkormányzati szervek hivatalnokainak mindkét írott nyelven kompetensnek kell lenniük. (Ez alól vannak kivételek, pl. olyan hivatalnokra nem vonatkozik a rendelkezés, akik az általános és középiskolában nem kaptak mindkét írásbeli nyelvből képzést.)
- A nyelvi szervezetek (tipikusan a Norvég Nyelvi Tanács) nyilvánosságra hozhatják azoknak az állami és önkormányzati szervezeteknek a nevét,

21 A norvég nyelvpolitikai dokumentum és a Norvég Nyelvi Tanács szerint a nynorsk írásbeliségű központi közigazgatási dokumentumok aránya nem éri el a törvényben előírt 25 százalékot, viszont az önkormányzati szervek közül vannak olyanok, amelyek ezt az arányt megközelítik. Prop. 108 L (2019–2020) Lov om språk (språkløva) (108. L [2019–2020] előterjesztés a Nyelvtörvényről) <https://www.regjeringen.no/contentassets/92c0cb2b20b-a4d2aac3c397c54046741/nn-no/docx/prp201920200108000dddocx.docx> (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).

amelyek nem azon az írásbeli nyelven fordulnak a magánszemélyekhez, amelyet ők kértek.

2. A kisebbségi nyelvek megőrzése

Mind a nemzetközi szabályozók, mind a norvég jogszabályok, illetve az ezekre alapuló norvég nyelvpolitika központi céljai közé tartozik a nyelvi változatosság, az őshonos (számi) és nemzeti kisebbségi (kven és cigány nyelv) nyelvek megőrzése, a nyelvhasználati színterek biztosítása.

A számi nyelveket Norvégiában, Svédországban, Finnországban és Oroszországban beszélik. Tíz különböző számi dialektus vagy nyelv létezik, és a nyelvhatárok átnyúlnak az országhatárokon. Norvégiában nem vezetnek statisztikát az etnikai hovatartozásról, ezért nehéz megmondani, hogy pontosan hány felhasználója van ezeknek a nyelveknek. A Norvégiában használt számi nyelvek közül az északi számi az egyértelműen veszélyeztetett nyelvek közé tartozik az UNESCO nyelvek helyzetéről szóló atlaszában. A lulei számi és a déli számi súlyosan veszélyeztetett nyelvek, míg a keleti számi, a pitei számi és az umei számi kihalt nyelvek Norvégiában.²² A számik norvégra való nyelv váltása annak ellenére is valós veszély, hogy a számi törvény²³ szerint a norvéggal egyenrangú a számi, ez azonban inkább csak formalitás.

A korábbi norvégosítási politika következtében az erdei finn már a múlt század közepén kihalt. A jiddis pedig a második világháború után gyakorlatilag kihalt (csak pár aktív beszélője van), viszont egyre növekszik iránta az érdeklődés.

A kven nyelv szintén kihalt a norvégosítási politika miatt, a beszélőközösség norvég nyelvcserén ment keresztül, de a nyelvpolitika célul tűzte ki a kven nyelv revitalizációját.

22 *World Atlas of Languages*. UNESCO. <https://en.wal.unesco.org/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).

23 Sami Act. (A számikról szóló törvény) <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-sami-act-/id449701/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

A cigány nyelvet is sújtotta a korábbi norvégosítási politika, ám napjainkban az iskolába kerülő roma gyerekek elsődleges nyelve a cigány nyelv, és kevésbé ismerik a norvégot.

Intézkedések:

- A számi törvénynek megfelelő módon a számi közigazgatási területen élőknek joguk van számi nyelven fordulniuk a hatóságokhoz, a közhivataloktól pedig számi vagy norvég nyelven kapnak választ.
- A kven és a cigány nyelv Norvégia nemzeti kisebbségi nyelvei, amelyeket a beszélők teljes joggal használhatnak.
- A norvég jelnyelv Norvégia nemzeti jelnyelve, amelyet a használói teljes joggal használhatnak.

3. A kultúra, a média és a művészetek

A nyelvpolitikai dokumentum szerint a kulturális intézmények, a média, a filmes és más digitális kulturális tartalmak fenntartják, terjesztik és ápolják a norvég kultúrát és a norvég nyelvet, valamint erősítik a norvég és a számi identitást. A norvég kormány a norvég közmédiát tartja a nyelvpolitikai céljai elérését szolgáló egyik legfontosabb eszköznek. Gyakorlatilag a teljes norvég kulturális költségvetés a norvég nyelvpolitika céljait szolgálja: a norvég és a kisebbségi nyelvek fennmaradását, megerősítését, használati köreiknek a bővítését támogatják a kulturális színtéren egyre dominánsabb angollal szemben.

Intézkedések:

- A kormány támogatja és ösztönzi a norvég nyelvű kulturális, irodalmi, média- és filmes tartalmak előállítását, hogy növekedjék a norvég nyelv versenyképessége az angollal szemben ezen a területen.
- A norvég kulturális tartalmak előállítására létrehozták 1965-ben a Norvég Kulturális Alapot.
- Nem kell hozzáadott értékadót fizetni a norvég nyelvű könyvek, folyóiratok és újságok után. Ez a rendelkezés érvényes a norvég nyelvű online médiumokra és az elektronikus könyvekre, elektronikus kiadású szövegekre is.
- A norvég kormány 2020-ban 520 millió norvég koronát különített el a lapp parlament számára a számi nyelvű kultúra, valamint a számi nyelvű

kulturális terminológia fejlesztésére, és ezt az összeget a lapp parlament saját költségvetéséből további 110 millió koronával egészítette ki. További 134 millió norvég koronát különítettek el számi nyelvű általános kulturális fejlesztésre.

- A norvég kormány a nemzeti kisebbségi nyelveken megjelenő kulturális tartalmak megalkotására célzott projekteket, pályázatokat indít.
- A norvég kormány célja, hogy a skandináv nyelvű filmeket Norvégiában feliratozva, és ne hangszinkronnal forgalmazzák.
- Norvégia részt vesz az Északi Miniszterek Tanácsában, és hozzájárul skandináv nyelveken megalkotott kulturális, művészeti, filmes és médiatartalmak közös finanszírozásához.
- Norvégia kezdeményezésére 2017-ben létrejött egy olyan közös skandináv támogatási program, amely skandináv nyelveken megalkotott, gyermekeknek és fiataloknak szóló kulturális tartalmakat, valamint cse-reprogramokat finanszíroz.
- A norvég közmédia Nynorsk Médiaközpontot hozott létre 2004-ben, amely nynorsk nyelvi és médiaszakember-képzést folytat, hatáskörét a kezdeti rádiós- és televíziósszakember-képzésről 2013-ban az írott médiára is kiterjesztették.
- A norvég közmédia tartalmainak elsősorban norvég nyelvűnek kell lenniük (ez egyaránt vonatkozik az írott, a hangzó, a zenei és a mozgóképes tartalmakra), ám legalább 25 százalékban nynorsk formában kell megjeleníteniük.
- A norvég médiahatóság rendszeres jelentést készít arról, hogy a norvég közmédia megfelel-e a nyelvi és a kulturális identitás megerősítésére vonatkozó előírásoknak.
- A norvég közmédiában napi rendszerességű műsorok vannak a számi nyelvű lakosság számára. A törvényben előírt nyelvi követelményeknek egészében ugyan megfelel a norvég közmédia, ám a norvég médiahatóság szerint nem készítenek elég számi nyelvű tartalmat a fiatalok számára (ők leginkább a globális angol nyelvű digitális médiatartalmakat fogyasztják).

- A norvég közmédiának független számi részlege van, amely számi nyelvű televíziós, rádiós és online tartalmakat gyárt, és ebben együttműködik a finnországi és svédországi közmédiával is.
- A norvég közmédia gondoskodik arról, hogy a fogyatékkal élők is befo-gadhassák a norvég médiatartalmakat, ehhez külön csatornán jeltolmá-csolást biztosít, valamint gondoskodik a mozgóképes tartalmak felirato-zásáról, illetve a digitális tartalmakat felolvasó technológiáról.
- A norvég közrádió csatornáin sugárzott zenei tartalmak összesen leg-alább 40 százalékának norvég nyelvűnek vagy norvég gyártásúnak kell lennie.
- A jelentős befolyással rendelkező norvégiai kereskedelmi televíziós mű-sorszolgáltatóknak a 18:00–23:00 óra között felvételtől sugárzott tartal-maikat kötelező feliratozniuk, és ha rendelkezésre áll a megfelelő tech-nológia, akkor ez a kötelezettség az élő műsorokra is vonatkozik. Ha technikailag megoldható, akkor a műsorok jeltolmácsolása is kötelező.
- A kereskedelmi médiumokra vonatkozó médiaszabályozás előírja, hogy a legnagyobb norvég kereskedelmi televízió fő csatornáján sugárzott műso-rainak legalább az 50 százaléka norvég nyelvű legyen, továbbá az írásbeli nyelv használatában is törekedniük kell mindkét írott nyelv használatára.
- A legnagyobb norvégiai kereskedelmi televízióknak évente legalább 72 órányi norvég nyelvű gyermekműsort kell sugározniuk a hétvégi és a hét-köznapi főműsoridős műsorsávokban arányosan elosztva. A 13–19 évesek számára pedig negyedévente legalább 20 órányi műsort kell sugározniuk.
- A legnagyobb norvég kereskedelmi televízióknak legalább évi 250 millió koronát kell költenie norvég nyelvű filmek és tévéfilmek gyártására.
- Minden olyan audiovizuális alkotást feliratozni kell, amelynek gyártását, elő-, illetve utómunkálatait a Norvég Filmintézet központi költségvetési támogatásban részesítette. Ha a művet Norvégiában mozikban kívánják forgalmazni, akkor felirattal és hanglámondással kell terjeszteni.
- A Norvég Filmintézet költségvetési támogatásban részesíti a gyermek-filmek norvég és számi nyelvű változatának elkészítését.
- A Számi Filmintézet külön költségvetési támogatásban részesíti a számi nyelvű audiovizuális tartalmak készítését.

- A Norvég Filmintézet támogatja a norvég nyelvű videojátékok fejlesztését és a nemzetközi terjesztését, angol nyelvű videojátékok norvégra való fordítását.
- A norvég költségvetés támogatja azt a projektet, amelynek az a célja, hogy a többségében bokmålul megjelenő digitális médiatartalmakat egy automatikus gépi fordítórendszer folyamatosan fordítsa nynorskra.
- A Nynorsk Kulturális Központ (Nynorsk Kultursenter) kutatja és dokumentálja a nynorsk nyelvet és irodalmat, és olyan fesztiválokat szervez, digitális szolgáltatásokat működtet, amelyek erősíthetik a nynorsk nyelv használatát. A Nynorsk Kulturális Központ tartja fenn a nynorsk enciklopédiát²⁴.
- A Kulturális Minisztérium költségvetéséből fenntartott Kven Intézet működteti a Kven Nyelvi Tanácsot, amelynek az a feladata, hogy a kven nyelvvel és kultúrával kapcsolatos kutatási és információs tevékenységet végezzen.
- Költségvetési támogatásban részesítik a norvég színházakat többek között azért is, hogy fenntartsák a norvég és a kisebbségi nyelveket.
- Támogatják a norvég közkönyvtárak, iskolai és egyetemi könyvtárak együttműködését, hogy minél több helyre jusson el a norvég és más kisebbségi nyelvű irodalom, szakirodalom.
- A norvég Kulturális Minisztérium és a Norvég Gyermekkönyv Intézet támogatási programot tervez abból a célból, hogy minél több norvég (ne csak bokmål, hanem nynorsk is) és kisebbségi nyelvű gyermekirodalom jelenjen meg.
- A Norvég Országos Levéltár digitalizálja a leggyakrabban használt norvég és számi nyelvű dokumentumokat. A Nemzeti Könyvtár pedig digitalizálta a gyűjteménye nagy részét.

24 Store norske leksikon. <https://snl.no/Allkunne> (letöltés időpontja: 2023. 10. 24.).

4. A nyelvtechnológia

Ma minden nyelvi technológiai alkalmazás jobban működik angolul, mint norvégul, és a norvég honosítás leginkább bokmålban érhető el, és kevésbé nynorskban és számiban. Ennek az a legfőbb oka, hogy a nagyobb nyelvekben sokkal több a nyelvtechnológiai alapanyag – nyelvi adat –, mint a kisebbekben. Norvég nyelvpolitikai cél a norvég nyelvű nyelvtechnológia fejlesztése, mert egyre több az olyan szolgáltatás, termék és tartalom, amelyekhez infokommunikációs eszközökkel férhetünk hozzá, és a norvég nyelvtechnológia ellensúlyozhatja az angol nyelv dominanciáját ezen a szintéren.

Intézkedések:

- Fejleszteni kell a norvég nyelvű számítógépes és mobil eszközök hangvezérlését és a norvég írott nyelvű (nynorsk és bokmål egyaránt) webes tartalmak szóbeli elérését lehetővé tevő technológiákat, mert ezzel is javítani lehet az írási, olvasási nehézséggel élők nyelvi egyenjogúságát.
- Ki kell fejleszteni a norvég nyelvű (egyenként nynorsk és bokmål) chatbotokat (automatikus csevegő alkalmazások), amelyek megkönnyítik a nyelvi hátrányos helyzetű személyek ügyintézését.
- A norvég kormány olyan technológiai infrastruktúrát kíván teremteni, amely megfelelő nagyságú nyelvi adatbázist lenne képes teremteni a norvég nyelvtechnológiai fejlesztésekhez.
- A nyelvtechnológiai fejlesztéseknek ki kell térniük a számi nyelvi fejlesztésekre is, mert ezen a területen hiányosságok vannak.
- A Divvun és Giellatekno vállalatok, a Tromsøi Egyetem, a Norvég Sarkvidéki Egyetem számi nyelvtechnológiát fejleszt: helyesírás- és nyelvhelyesség-ellenőrző szoftvereket, szótári adatbázist, nyelvtanító szoftvert fejlesztenek. A Nemzeti Könyvtár pedig speciális technológiát fejleszt ki a számi nyelvű írásbeli dokumentumok digitalizálására.
- A norvég tartalmak digitalizációját támogatni kell, hogy a norvég nyelv a digitális térben fennmaradjon.
- Az EU CEF Telecom alprogramjában kifejlesztett eTranslation nevű automatikus gépi fordító rendszert minél több, határokon átnyúló hivatali és üzleti szolgáltatásba be kívánják építeni.

- A Norvég Nemzeti Könyvtárban 2010-ben hozták létre a nyelvi adatbankot (Språkbanken). Ez az elmúlt évtized legfontosabb norvég nyelvtechnológiai és nyelvpolitikai intézkedése. A nyelvi adatbank az alapvető digitális források (szöveg, terminológia és beszéd) gyűjteménye, amely a norvég nyelvtechnológiai kutatás és fejlesztés alapvető forrása.
- A nyelvi adatbankban ki kell egyensúlyozni mindkét norvég írott nyelv, a nynorsk és a bokmål források jelenlétét.
- A Norvég Nyelvi Tanács és a Nemzeti Könyvtár koordinálja a norvég nyelvtechnológiai fejlesztéseket, amelyek az alábbi három területre koncentrálnak: beszédtechnológia, gépi fordítás és automatikus szöveg- és információelemzés.
- A norvég közsféra által kibocsájtott digitális anyagokat nemzeti adatbázisba kell rendezni, és adatkincsként kell kezelni (rendezésüket, tárolásukat, hozzáférhetőségüket, használhatóságukat szabályozni kell). Ezt a területet a Norvég Digitalizációs Ügynökség felügyeli. A közsféra nyelvi adatbázisából a szaknyelvi terminológiai adatbázis közcélú felhasználására technológiát kell fejleszteni.
- A közsféra által létrehozott kétnyelvű, párhuzamos korpuszok (fordítások eredményeként a forrásnyelvi és a célnyelvi szövegpárok korpusza) kezelését a Norvég Nemzeti Könyvtár nyelvi adatbankja kezeli.

5. Az oktatás

Az oktatás fontos szerepet játszik a norvég nyelv státusának megtartásában, használati színtereinek fenntartásában. Az oktatás a nyelvi szocializáció fontos színtere. A norvég kormány stratégiai célja, hogy a nyelvi fejlesztésnek köszönhetően a tanulók egyenlő esélyt kapjanak a tanuláshoz és ahhoz, hogy a társadalom aktív polgárai legyenek. További nyelvpolitikai cél, hogy a bevándorlók társadalmi beilleszkedését norvég nyelvi képzéssel is segítsék. Az iskolai oktatásban a gyermekek nemcsak írni és olvasni tanulnak meg, hanem itt alakítják ki saját nyelvi és kulturális identitásukat is, és itt sajátítják el azt a nyelvi kompetenciát, amely a továbbtanulás és a munkavégzés alapját jelenti.

- Az óvodai nevelés során a gyermekeket változatos nyelvi formákkal és többféle nyelvvaltozattal kell megismertetni.
- A számi óvodákban a számi a fő nyelv, amelyet az óvodai személyzetnek ismernie kell.
- A siket, a sérült beszédképességű és kognitív zavarral élő gyermekeknek joguk van speciális nyelvi képzésre az óvodában, óvodán kívül, az iskolában és azon kívül is.
- Az iskolákban a norvég nyelvi órák a leglényegesebb tantárgyak közé tartoznak, és a bokmål mellett a nynorsk képzést egyaránt biztosítani kell minden tanuló számára.
- A norvég nyelvű tanterv közös azoknak a tanulóknak, akiknek a nynorsk és azoknak, akiknek a bokmål a fő nyelve.
- Az iskolák olyan nyomtatott vagy digitális oktatási segédeszközöket használhatnak, amelyek bokmål és nynorsk nyelven egyforma áron érhetők el. Ennek ellenére főként a digitális oktatási segédanyagok területén sokkal kevesebb nynorsk anyag érhető el, mint bokmål.
- Minden középiskolai tanulónak vizsgát kell tennie a fő nyelvéből. A 2019 tavaszi vizsga adatai azt mutatják, hogy az ország tanulóinak körülbelül 7 százaléka nynorsk nyelvből, míg körülbelül 93 százaléka bokmål nyelvből vizsgázott. (A tendenciák alapján megállapították, hogy nem sikerült elérni azt a nyelvpolitikai célt, hogy csökkenjen a nynorskról bokmálra váltók aránya.)
- Az oktatási törvény arra kötelezi a norvég tanárképző intézményeket, hogy biztosítsák a norvégtanároknak mind a nynorsk, mind a bokmål tanításához szükséges kompetenciáját.
- A norvég és a számi jelnyelven kommunikáló tanulók számára külön tanterven folyik az oktatás.
- Tromsø és Finnmark megyék tanulói jogosultak a kven vagy finn nyelvű általános iskolai oktatásra, ha az iskolában legalább három kven vagy norvég-finn háttérrel rendelkező tanuló kívánja ezt igénybe venni.
- Norvégiában minden számi tanulónak joga van számi oktatásban részesülni. A lapp nyelv közigazgatási területén élő általános iskolai tanulóknak joguk van ahhoz, hogy minden tantárgyból számi oktatásban

részesüljenek, és ehhez számi nyelvű tanterv is van. A számi oktatáshoz való jog teljesül Norvégiában, de a számi oktatás lehetőségét a számi közigazgatási területen kívül nem ismerik eléggé.

- Régóta van Norvégiában északi számi nyelvű tanárképzés és óvodapedagógus-képzés. (Ennek ellenére hiány van hozzáértő számi tanárokból.) 2018-tól a Nord Egyetem elindította a déli és lulei számi általános iskolai tanárképzést, 2020-tól pedig az óvodapedagógusi képzést. A tanterv és a tanítás részben számi nyelven, részben norvég nyelven folyik.
- Azok a tanulók, akiknek első nyelvük a jelnyelv, vagy akiknek alapos felmérés után ilyen oktatásra van szükségük, jogosultak a jelnyelvű alapoktatásra.
- Az alapfokú és alsó középfokú oktatásban részt vevő kisebbségi nyelvű tanulók, azaz azok a gyermekek és fiatalok, akiknek az anyanyelve eltér a norvégtól vagy a számitól, jogosultak speciális norvég nyelvű oktatásra mindaddig, amíg elegendő norvég nyelvtudással nem rendelkeznek ahhoz, hogy részt vegyenek a rendes iskolai képzésben.

6. Tudomány és felsőoktatás, nyelvtudomány, kodifikáció

A tudomány nyelve közvetíti az új ismereteket a társadalom számára, ezért a tudományos nyelv szakkifejezései a köznyelv részévé válhatnak. Lényeges, hogy a tudományos eszmecsere érthető norvég nyelven folyjék, mert ha ez nem így van, akkor a társadalom nagy része kimarad az új ismeretekből. A kutatóknak, az egyetemet végzett szakembereknek ismerniük kell a szakterületük norvég és nemzetközi szaknyelvét, de képesnek kell lenniük arra is, hogy ismereteiket norvégul osszák meg a norvég emberekkel. Lényeges cél, hogy a norvég tudományos nyelvet folyamatosan fejlesszék, mert különben a norvég alkalmatlanná válik arra, hogy a modern ismereteket közvetítse. A Norvég Nyelvi Tanács 2018. évi jelentéséből kiderült, hogy a norvég tudományos publikációk 90 százaléka angol nyelvű, és ez az arány a bölcsészettudományok és a társadalomtudományok területén is igaz. A doktori disszertációk 93-95 százaléka angol nyelvű. A nynorsk nyelvű tudományos publikációk és disszertációk száma elenyésző (1-2

százalék). A norvég felsőoktatási tantárgyak körülbelül 77 százalékát még norvégul tartják, ám egyre növekszik az angolul tanított tárgyak aránya.²⁵

Intézkedések:

- A Kulturális Minisztérium anyagilag támogatja a norvég szótárak munkálatait.
- A jelenlegi rendelkezések szerint a felsőoktatás nyelvét úgy kell megválasztani, hogy az egyetemek teljesíthessék a norvég felsőoktatás és kutatás nemzetköziesítésére vonatkozó kötelességüket. Emellett előírja a törvény, hogy a norvég egyetemek felelősek a norvég tudományos nyelv fejlesztéséért.²⁶
- A norvég kutatók maguk dönthetik el, hogy milyen nyelven publikálnak, viszont fontos kötelezettségük, hogy a norvég tudományosságot nemzetközi szintén is megjelenítsék. Ezért a norvég kutatókat angol nyelvű publikálásra ösztönzik a tudománymetriai szabályozók.
- Az Északi Miniszterek Tanácsa és a Norvég Nyelvi Tanács kidolgozta a párhuzamos nyelvhasználat elvét: ennek értelmében a tudományos környezetben párhuzamosan kell használni az angol és a norvég nyelvet.²⁷
- A Norvég Nyelvi Tanács útmutatója alapján a norvég egyetemeknek rendelkezniük kell saját nyelvstratégiával.
- A norvég kormány pénzügyi támogatást nyújt norvég nyelvű minőségi bölcsészettudományi és társadalomtudományi folyóiratok működtetésére.

25 *Språk i Norge - kultur og infrastruktur.* (Nyelv Norvégiában – kultúra és infrastruktúra.) Språkrådet, 2018. <https://sprakradet.no/wp-content/uploads/sprak-i-norge-kultur-og-infrastruktur.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

26 Az egyetemekről és főiskolákról szóló 1995. évi törvény 2. § (7) szerint a felsőoktatás nyelve általában a norvég, az ettől való eltérést különös indokkal kell alátámasztani. Ezt a rendelkezést helyezték hatályon kívül 2002-ben a törvény módosításával. Majd 2009-ben újabb módosítással került be a törvénybe az egyetemek felelőssége a norvég tudományos nyelv fejlesztésére. Act relating to universities and university colleges. LOV-2005-04-01-15 (University and University Colleges Act) (Az egyetemekről és főiskolákról szóló törvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-04-01-15?q=Act%20relating%20to%20Universities> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

27 St.meld. nr. 35 (2007-2008). Mål og mening. Mål og mening – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

- Az egyetemi tananyagokat norvég nyelven (is) meg kell írni, és ezt a norvég Oktatási és Kutatási Minisztérium anyagilag támogatja.
- A norvég kormány célja, hogy 2024-re minden államilag finanszírozott norvég tudományos cikknek nyilvánosan elérhetőnek kell lennie.²⁸
- A norvég kormány célja, hogy a norvég egyetemi hallgatók 50 százaléka tanuljon külföldi egyetemeken a tanulmányai során. Ennek érdekében erősíteni kell a hallgatók akadémiai szintű angolnyelv-tudását.
- A Norvég Nyelvi Tanács és a Bergeni Egyetem tulajdonában lévő Bokmål szótár és Nynorsk szótár anyagát folyamatosan bővítik, harmincévenként pedig felülvizsgálják. A legutóbbi felülvizsgálatra 2018-ban került sor, a munka hozzávetőlegesen 5 évig tart, és a norvég Kulturális Minisztérium támogatja anyagilag.
- A Norsk Ordbok a nynorsk írott nyelv alapvető szótára, amely 1929 óta bővül, és a Bergeni Egyetemen projekt indult a szótár digitalizálására.
- A Norvég Akadémia Szótár (NAOB) a bokmål legátfogóbb dokumentációja, amely az 1800-as évektől folyamatosan épül, és 2017 óta elérhető online.²⁹
- A Nyelvi Tanácsban működő Városnév Szolgálat útmutatást és ajánlásokat ad a városnevek helyesírásával és névadásával kapcsolatban. Minden állami, megyei és önkormányzati szervnek be kell nyújtania a Városnév Szolgálathoz a településnévadással kapcsolatos ügyeiket. A Térképészeti Hatóság vezeti a Központi Városnévnyilvántartást (SSR).
- A Bergeni Egyetem 2018-ban vette át a Termportalen nevű norvég terminológiai portál működtetését. A portálon ingyenes hozzáférést biztosítanak a norvég terminológiához számos tudományágban.³⁰

28 *Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler*. Kunnskapsdepartementet, 2017. <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae7f1c4b97d34806b37dc767be1fce76/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-åpen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

29 *Det Norske Akademis Ordbok*. (NAOB) (Norvég Akadémiai Szótár) <https://naob.no/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

30 *Termportalen*. <https://www.termportalen.no/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

7. A tiszta, közérthető fogalmazás és a helyesírás

Norvégiában a 2010-es évek eleje óta nyelvpolitikai cél a hivatali nyelv egyszerűsítése, a közérthető fogalmazás alkalmazása. A folyamat mögött a Kormányzati Igazgatási és Reformügyi Minisztérium, a Kulturális Minisztérium áll. A Norvég Közigazgatási és E-kormányzati Ügynökség (Difi) és a Norvég Nyelvi Tanács közösen felelős a program operatív működéséért.

Intézkedések:

- A norvég közhivataloknak úgy kell kommunikálniuk, hogy közérthetőek legyenek és nyelvhasználatuk alkalmazkodjék a célcsoportjaikhoz.
- A Norvég Nyelvi Tanács keretében közérthető hivatali nyelvet oktató tanfolyamokat szerveznek, és tanácsadási szolgáltatást működtetnek hivatalnokoknak.
- Közérthetőségi díjjal jutalmazták és népszerűsítik a közérthető hivatali kommunikáció területén tapasztalható jó kezdeményezéseket és gyakorlatokat.
- A közérthetőségi ajánlások mögött nyelvi, jogi kutatások, felhasználói tesztek állnak, és ezekbe a folyamatokba bevonják az érintett hivatalok vezetőit is.

8. A norvég jelnyelv

Nincs biztos adat, hogy hányan használják a norvég jelnyelvet, a statisztikák 16 500 és 25 000 közé teszik a számukat.³¹ 1980 körül Norvégiában megindult a norvég jelnyelv nyelvészeti kutatása, ma már a norvég jelnyelvet a többi kisebbségi nyelvvel azonos szinten a kulturális örökség részeként ismerik el.

- A Norvég Nyelvi Tanács 2012-ben kinevezett egy különleges képviselőt a norvég jelnyelv képviselőjére, és a Tanács hozzájárul a norvég jelnyelv kifejezéseinek fejlesztéséhez.

31 Norges Døveforbund <https://www.doveforbundet.no/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.) és Døves Kirke <https://www.doveskirke.dk/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

- A Teater Manu az egyetlen színház az országban, amelynek színpadi nyelve a norvég jelnyelv.³²
- A Siket Média Alapítvány jelnyelven tolmácsoló műsorokat készít a norvég közszolgálati médiának.
- Az iskolában azok a tanulók, akiknek első nyelvük a norvég jelnyelv, vagy akiknek alapos felmérés után ilyen oktatásra van szükségük, jogosultak az általános iskolai oktatásra norvég jelnyelven.

9. A Norvég Nyelvi Tanács

A Norvég Nyelvi Tanács jelenlegi formájában 2005-ben jött létre, a jogállását legutóbb a nyelvtörvény rendezte.³³ Ez a szervezet az állam nyelvi kérdésekben illetékes szakmai testülete, a norvég írásbeli norma és a norvég nyelv státusának megőrzése a fő célja.

Intézkedések:

- A Norvég Nyelvi Tanács felügyeli és alakítja a bokmål és a nynorsk hivatalos írásbeli normáját. (A nynorsk helyesírás reformja 2012-ben, a bokmålé pedig 2005-ben történt meg.)
- A Norvég Nyelvi Tanács tanácsot ad az állami szervezeteknek helyesírási, névadási és egyéb nyelvi kérdésekben (pl. kisebbségi nyelvhasználat, közérthetőség).
- Felügyeli, hogy az állami szervek betartják-e a bokmål és a nynorsk írásbeli használatára vonatkozó rendelkezéseket.
- A Norvég Nyelvi Tanács a nyelvi rendelkezésekről (pl. a bokmål és nynorsk írásbeli dokumentumok arányáról, a magánszemély bokmål vagy nynorsk írásbeliségre vonatkozó kérésének betartásáról, az állami szervek bokmål és nynorsk elnevezésének betartásáról, a kisebbségi nyelvek

32 Teater Manu — er Norges eneste profesjonelle teater som har tegnspråk som scenespråk! <https://teatermanu.no/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

33 Act relating to Language, 2022. 01. 01. (Norvég nyelvtörvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-05-21-42> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

használatáról stb.) jelentést kérhet az állami szervektől, amelyek kötelesek eleget tenni ennek.

- A Nyelvi Tanács képviseli Norvégiát és a norvég nyelvet a nemzetközi nyelvi együttműködésekben, így az északi országok együttműködésében is.
- A Nyelvi Tanács alkotja meg az ágazati szakpolitikák (elsősorban az információtechnológia, a közoktatás és felsőoktatás, a kultúra, a média és az egészségügy) nyelvpolitikáját.
- A Norvég Nyelvi Tanács koordinálja a nyelvtechnológiai fejlesztéseket.

VI. Ütemterv

Nincs tervezve, időnként frissítik.

VII. Feladat- és hatáskörök

[VIII. Felügyelet, fenntartás és megújítás]

A norvég nyelvpolitika felügyeleti szerve, valamint a nyelvpolitikai célok megvalósulásáért felelős szerv a Norvég Nyelvi Tanács, amely operatív felelőséggel tartozik a nyelvpolitikáért, míg a Kulturális Minisztériumé az általános felelősség. A Norvég Nyelvi Tanács alkotja meg a nyelvpolitikai terveket, és ez a szervezet figyeli ezeknek a megvalósulását, és a felülvizsgálatot is a Tanács hajtja végre.

A Nyelvi Tanács feladat- és hatáskörét a nyelvtörvény írja elő.³⁴

IX. Összehasonlítás, kitekintés

A norvég nyelvpolitika legfontosabb céljai közé tartozik, hogy a norvég nyelvet minden kommunikációs szinten zavartalanul lehessen használni. A másik lényeges célcsoport pedig a kisebbségi nyelvek védelme, a nyelvi jogok

34 Act relating to Language, 2022. 01. 01. (Norvég nyelvtörvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-05-21-42> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

biztosítása, a nyelvi változatosság fenntartása. A norvég nyelv sajátossága a bokmål és a nynorsk változatok használata, viszont ennek a magyar nyelvstratégia szempontjából nincs jelentősége.

A norvég nyelvet a nyelvpolitikai dokumentumok szerint az angol mind nagyobb térnyerése veszélyezteti. A norvég szintérvesztése elsősorban az infokommunikáció, valamint a tudományos publikációk és a felsőoktatás területén mutatkozik meg. Ennek a helyzetnek az lehet a következménye, hogy a norvég társadalom diglossziás lesz: az angol válik a szakmai nyilvánosság nyelvéné, a norvég pedig inkább az informális helyzetekben marad használatban. Ez a folyamat hosszú távon érvényes lehet a magyar nyelvhasználatra is. A tudomány és a szaknyelvek, a szakmai terminológia közvetíti az új ismereteket a társadalom számára. Ha erre az anyanyelv nem képes – mert a szakmai kommunikáció, a kutatás, a fejlesztés és a felsőoktatás angol nyelven zajlik –, akkor ezeken a területeken az anyanyelv versenyhátrányba kerül. Ha tehát valaki nem tud a szakmai kommunikáció által megkövetelt színvonalon angolul, akkor kimarad az új ismeretekből, és az anyanyelvi szakmai diskurzus sem fejlődik tovább.

A norvég nyelvpolitika fontos célja, hogy a globalizációval szembe kell nézni, megállítani nem lehet, ezért a szakembereknek biztosítaniuk kell ugyan a norvég tudomány nemzetköziesítését az angol nyelvű publikálással, oktatással, de fejleszteniük és terjeszteniük kell a tudományos, szakmai ismereteket norvégul is. Ez a nyelvpolitikai cél megszívlelendő a magyar nyelvstratégia számára is. Viszont érdemes szembe nézni azzal is, hogy hiába van ilyen norvég nyelvpolitika, hiába ösztönzik a norvég szakembereket anyanyelvű publikálásra, oktatásra, hiába kell minden norvég egyetemnek saját nyelvstratégiát alkotnia, a norvég tudományos publikációk 90 százaléka, a doktori disszertációk 93–95 százaléka angol nyelvű, a norvég felsőoktatási tantárgyak csaknem negyedét angolul tartják, és ez az arány egyre csak nő az angol javára.

A globalizáció és a tudománymetria arra ösztönzi a norvég kutatókat, hogy eredményeiket angolul publikálják. Ezt érdemes lenne a magyar nyelvstratégia tervezésekor figyelembe venni, és olyan ösztönző rendszereket bevezetni, amelyek hosszú távon tudják biztosítani azt, hogy a magyar tudományos fejlesztések, eredmények angolul és magyarul is meg tudjanak jelenni. Igen lényeges, hogy Norvégiában létezik a Norvég Nyelvi Tanács, amely többek között az

egyetemeknek is tanácsot, útmutatást tud adni a nyelvstratégiájuk kialakításához. A Nyelvi Tanács jogállása, valamint egyéb nyelvi vonatkozású rendelkezések pedig a norvég nyelvtörvényben vannak lefektetve.

Magyar viszonylatban kifejezetten megfontolandó lenne a Norvég Nyelvi Tanácshoz hasonló stratégiaalkotási, nyelvpolitikai, koordináló, nyelvi tanácsadó, felügyeleti jogkörrel rendelkező testület felállítása.

Kifejezetten hasznos az a norvég törekvés is, hogy a norvég kormány pénzügyi támogatást nyújt norvég nyelvű minőségi bölcsészettudományi és társadalomtudományi folyóiratok működtetésére, továbbá norvég nyelvű egyetemi tananyagok fejlesztésére.

A globalizációval való együttélés racionális intézkedése, hogy el kívánják érni: a norvég egyetemi hallgatók legalább 50 százaléka tanuljon külföldi egyetemeken is, és ehhez olyan intézkedéseket vezettek be, amelyek erősítik a hallgatók akadémiai szintű angolnyelv-tudását.

A Norvég Nyelvi Tanács és a Bergeni Egyetem fejleszti a bokmål és a nynorsk szótár agyagát, ezt harmincévenként felülvizsgálják, ezt a folyamatot a norvég Kulturális Minisztérium támogatja anyagilag. A Bergeni Egyetem fejleszti a norvég terminológiai portált, amely ingyenes hozzáférést biztosít a norvég terminológiához számos tudományágban. Ezek az intézkedések hatékonyak és megvalósíthatók nálunk is (részben működnek is hasonló fejlesztések).

A norvég nyelvpolitika kifejezetten nagy hangsúlyt fektet a kisebbségi nyelvek fenntartására, fejlesztésére. Itt elsősorban a számi és a norvég jelnyelv van fókuszban. Magyar vonatkozásban ez a folyamat a határon túli magyar kisebbség, valamint az országhatáron belüli nemzeti kisebbségek megőrzése szempontjából lehet hasznos. A számihoz hasonlóan a magyar nyelv változatai is átnyúlnak az országhatárokon. Norvégia a skandináv országok általános politikai együttműködésének keretében tudja kezelni a számi nyelv és népesség kérdését. Magyarország számára is kívánatos politikai cél lenne a környező országokkal kiépíteni, és hatékonyan működtetni egy hasonló együttműködési szervezetet. Ezek a törekvések viszont kölcsönösségen alapulnak, és sok esetben túlmutatnak a magyar lehetőségeken. Azt is meg kell jegyezni, hogy a norvég kormány számos intézkedése ellenére a számi különböző változatai eltérő mértékben, de egyaránt veszélyeztetettek. A számikról külön törvény is van, amely

kijelenti, hogy a norvéggal egyenrangú a számi. A számi területeken a számi nyelvű lakosság saját anyanyelvén fordulhat a hatóságokhoz, számi nyelvű oktatáshoz joguk van, a norvég kormány számos intézkedéssel támogatja anyagilag is a számi nyelvű kulturális, oktatási tartalmak megalkotását. Ennek ellenére a számi nyelv és kultúra visszaszorulóban van, a számi népesség norvégra való nyelvváltása Norvégiában jól megfigyelhető.

Érdekes részlet, hogy Norvégiában él magyar szórvány is, jobbára a kivándorlás következményeként. Ennek a közösségnek a magyar anyanyelvét és kultúráját a családi, kisközösségi társadalmi szervezetek, egyesületek, csoportok biztosítják. A többi bevándorlóhoz hasonlóan a magyar gyermekeknek is van lehetőségük magyarul tanulniuk a norvég általános iskolákban, ám ezeknek a programoknak a népszerűsége, működőképessége erős területi változatosságot mutat.³⁵

A norvég kormány alapvető nyelvpolitikai kiindulópontja, hogy a kulturális intézmények, a média, a filmes és más digitális kulturális tartalmak fenntartják, terjesztik és ápolják a norvég kultúrát és a norvég nyelvet, valamint erősítik a nemzeti identitást. A norvég kormány a norvég közmédiát tartja a nyelvpolitikai céljai elérését szolgáló egyik legfontosabb eszköznek. A kormány támogatja norvég kulturális, médiatartalmak megalkotását, nem kell hozzáadottérték-adót fizetni a norvég nyelvű könyvek, folyóiratok és újságok után. A norvég médiában (a jelentős befolyásoló erővel rendelkező kereskedelmiben is) a főműsoridőben sugárzott tartalmakat norvég felirattal kell ellátni. Továbbá minden olyan filmes, videó és egyéb digitális tartalmat, amelyet a Norvég Filmintézet támogatott, norvég felirattal kell ellátni, és ha a technológia lehetővé teszi, jelnyelvi tolmáccsal, illetve hangalámondással kell terjeszteni. Ez a nyelvpolitikai alapelv, illetve az ezekhez hasonló részintézkedések megfontolandók, meglétük esetén bővítendő a magyar nyelvpolitikában is.

A digitalizáció jelentőségét felismerték Norvégiában, jól látják, hogy a norvég nyelv és kultúra fennmaradását ez tudja biztosítani, így lehet ellensúlyozni az angol térnyerését. Ennek érdekében a Norvég Országos Levéltár digitalizálja a

35 Szilvási 2011.

leggyakrabban használt dokumentumait, valamint a Norvég Nemzeti Könyvtár a gyűjteménye nagy részét digitalizálta. Központi költségvetésből támogatják a norvég nyelvtechnológiai fejlesztéseket: norvég nyelvi adatbázisokat, norvég szövegfelismerő és -elemző rendszereket, szótári és gépi fordító adatbázisokat. A Norvég Nemzeti Könyvtárban 2010-ben hozták létre a nyelvi adatbankot (Språkbanken), ez a folyamatosan fejlesztett rendszer az alapja a legmodernebb nyelvtechnológiai fejlesztéseknek. A norvég közszféra által kibocsájtott digitális anyagokat nemzeti adatbázisba kell rendezni, és adatkincsként kell kezelni, ezt önálló szervezet koordinálja. A teljes norvég nyelvtechnológiai fejlesztési folyamatot központilag koordinálják és támogatják – ez is a Norvég Nyelvi Tanács feladata. Ez a szervezethez és koordinálás, finanszírozás megfontolandó lenne a magyar nyelvstratégia számára is.

Alapvető nyelvpolitikai kiindulópont, hogy a nyelvi és kulturális identitás kialakításának fő színtere az iskola. Éppen ezért Norvégiában az iskolák legfontosabb tantárgyai közé tartoznak a norvég nyelvi órák – igaz, hogy a bokmål–nynorsk nyelvi helyzet miatt ennek speciális norvég sajátosságai vannak. Ennek ellenére ez az alapelv számunkra is természetes és nyilvánvaló.

Norvégiában egy évtizede nyelvpolitikai cél a norvég hivatali nyelv közérthetővé tétele. Ebben is a Norvég Nyelvi Tanács játszik kulcsszerepet. Ez a testület ad tanácsokat, javaslatokat, ez koordinálja a közérthetőségi tanfolyamokat, ez díjazza és népszerűsíti a terület jó kezdeményezéseit, mintaértékű gyakorlatait. Szükség lenne nálunk is ilyen koordináló, szakértői testületre, hogy a magyar hivatali nyelv közérthetősége is nagyobb tempóban javuljon.

Érdekes és megfontolandó kezdeményezés, hogy Norvégiában van egy színház, a Teater Manu, amelyik a norvég jelnyelvet használja színpadi nyelvként, továbbá a norvég közmédia számára is készülnek norvég jelnyelven tolmácsolts műsorok.

A norvég nyelvpolitika számunkra leglényegesebb lépése, hogy van norvég nyelvtörvény, amely a norvég nyelv státusának fenntartására, az angol globalizációval szembeni helytállásra, a norvég kutatás általános szabályozására törekszik. Tovább nagyon jelentős rendelkezések találhatók az őshonos és nemzeti kisebbségi nyelvek státusának biztosítására. A másik jól hasznosítható norvég nyelvpolitikai rendelkezés a Norvég Nyelvi Tanács működése. Ez az állam nyelvi

kérdésekben illetékes szakmai testülete, a norvég írásbeli norma és a norvég nyelv státusának megőrzése a fő célja. Kutat, koordinál, felügyel, számonkér, nyilvánosságot biztosít. Tanácsot ad, képzéseket szervez állami intézményeknek, valamint megalkotja az ágazati szakpolitikák nyelvpolitikai rendelkezéseit. És ne felejtszünk el arról sem, hogy a mostani időszak egyik leglényegesebb területét, a nyelvtechnológiai fejlesztéseket is ez a szervezet koordinálja. A Norvég Nyelvi Tanács működéséből az rajzolódik ki, hogy nem a központosítás a célja, hanem a folyamatok koordinálása, szakmai felügyelete.

Felhasznált irodalom

- A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája.* Council of Europe. (https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Brochure/Brochure_hu.pdf (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).
- Det Norske Akademis Ordbok.* (NAOB) (Norvég Akadémiai Szótár) <https://naob.no/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).
- Norway. 1. Political, social and economic background and trends.* Eurydice. European Commission. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/norway/population-demographic-situation-languages-and-religions> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).
- Språk i Norge – kultur og infrastruktur.* (Nyelv Norvégiában – kultúra és infrastruktúra) Språkrådet, 2018. <https://sprakradet.no/wp-content/uploads/sprak-i-norge-kultur-og-infrastruktur.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).
- St.meld. nr. 35 (2007-2008). Mål og mening. Mål og mening – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/st-meld-nr-35-2007-2008-/id519923/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).
- Statistics Norway.* Population. <https://www.ssb.no/en/befolkning/folketall/statistikk/befolkning> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).
- Store norske leksikon.* <https://snl.no/Allkunne> (letöltés időpontja: 2023. 10. 24.).
- Szilvási 2011. Szilvási Zsuzsanna: Magyar bevándorlók nyelvi helyzete Norvégiában. *A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, (2011) 1–2. szám, 122–132. https://epa.oszk.hu/01400/01467/00008/pdf/EPA1467_thl2_2011_1-2_122-132.pdf (letöltés időpontja: 2024. 09. 27.).

- Szilvási 2012. Szilvási Zsuzsanna: Nyelvpolitika és a kisebbségi nyelvek Norvégiában – különös tekintettel a számi kisebbségre. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Alkalmazott Nyelvészeti Program. Pécs, 2012.
- Teigland 2022. Teigland, Nina: Norwegian language policy. Európai Nyelvstratégiák és Nyelvpolitikák. Konferencia. – Conference on European Language Policies and Strategies. 2022. 05. 12–13. Magyarságkutató Intézet, Nyelvtervezési Kutatóközpont.
- The World Factbook*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/norway/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.), Norwegian People & Ethnicity: Overview & Demographics. <https://study.com/learn/lesson/norwegian-ethnic-groups-facts.html> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.), World Population Review. Norway Population 2023 (Live). <https://worldpopulationreview.com/countries/norway-population> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).
- World Atlas of Languages*. UNESCO. <https://en.wal.unesco.org/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 17.).

Jogi források

- Act relating to language, 2022. 01. 01. (Norvég nyelvtörvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-05-21-42> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).
- Act relating to primary and secondary education and training (The Education Act) LOV-1998-07-17-61 (Az alapiskolai és középiskolai oktatásról és nevelésről szóló törvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1998-07-17-61> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).
- Act relating to universities and university colleges. LOV-2005-04-01-15 (University and University Colleges Act) (Az egyetemekről és főiskolákról szóló törvény) <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-04-01-15?q=Act%20relating%20to%20Universities> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).
- Lov om barnehager (barnehageloven) LOV-2005-06-17-64 (Óvodai törvény) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Kunnskapsdepartementet, 2017. <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae7f1c4b97d34806b37dc767be1fce76/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-åpen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 10. 26.).

Prop. 108 L (2019–2020) Lov om språk (språklova) (108. L [2019–2020]) (Előterjesztés a norvég nyelvtörvényhez) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).

Sami Act. (A számikról szóló törvény) <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-sami-act-/id449701/> (letöltés időpontja: 2023. 10. 10.).